

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА В.М.ЖДАНА

Науковий шлях Ждан В.М. розпочав, навчаючись у клінічній ординатурі на кафедрі факультетської терапії Полтавського медичного стоматологічного інституту, де пройшов шлях від асистента до доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри. Ще під час захисту кандидатської дисертації (1989), а далі й докторської (1995) В.М. Ждан проявив себе як видатний науковець. У 2003 році В.М. Ждан став ректором своєї Alma mater і понині очолює її. Ждан Вячеслав Миколайович – відомий в Україні та за її межами фахівець у галузі кардіології й ревматології. Сформульовані професором Жданом В.М. напрями наукових досліджень стали пріоритетними й мають велике як суто наукове, так і прикладне значення. Ждан В.М. уперше в Україні проводить широкомасштабні дослідження з вивчення причинних факторів, патогенетичних ланок, особливостей перебігу імунозалежних хвороб, як самостійно, так і в поєднанні з іншими найпоширенішими серцево-судинними хворобами (атеросклероз, ішемічна хвороба серця, метаболічний синдром). Ним розроблено персоналізований підхід до лікування хворих на ревматоїдний артрит з ураженням серця, хронічної ревматичної хвороби серця, до профілактики інфекційно-зумовленого загострення системного червоного вовчак, загострення хронічного подагричного артриту; охороноспроможні способи профілактики й лікування вперше виявленого атеросклерозу. Наукові дослідження проф. Ждана В.М. з ревматологічних хвороб з аутоімунними й імунотоксичними механізмами розвитку отримали визнання як в Україні, так і за кордоном. За роботу „Наукова розробка та впровадження персоналізованого підходу до діагностики, лікування та профілактики імунотоксичних захворювань” колектив авторів УМСА, очолюваний проф. Жданом В.М., отримав Державну премію України в галузі науки і техніки 2018 року.

Протягом останніх років під керівництвом професора, д.мед.н. Ждана В.М. проведено десятки клінічних досліджень, які стали вагомим внеском у розвиток сучасної ревматологічної й імунотоксичної науки. Із найбільш значущих досліджень слід виділити вивчення ефективності й безпечності бленімабу в пацієнтів із системним червоним вовчаком. Не менш важливим дослідженням було впровадження першого селективного інгібітора зворотного захоплення сечової кислоти, що застосовуються в Європейському Союзі, – лезинураду. Також під керівництвом професора В.М. Ждана широко досліджується еквівалентність фармакодинамічних, фармакокінетичних і токсикологічних властивостей біосиміляра оригінальному препарату, еквівалентність його терапевтичної ефективності, профілю безпеки, переносимості відносно оригінального препарату. Особливої уваги заслуговують дослідження біосимілярів етанерцепту й адалімумабу.

Під керівництвом В.М. Ждана виконано дослідження з державної науково-дослідної програми „Розробка методів профілактики та лікування хвороб, які походять із метаболічного синдрому, препаратами, що стимулюють рецептори, які активують проліферацію пероксисом (PPAR- γ) шляхом удосконалення критеріїв діагностики”, державна реєстрація №0107U001555, на підставі яких подано нове розв’язання проблеми діагностики й лікування хворих на ревматоїдний артрит, деформуючий остеоартроз у поєднанні з метаболічним синдромом.

Професор Ждан В.М. створив власну наукову школу з вивчення індивідуалізованої терапії системних хвороб сполучної тканини на фоні коморбідної патології. Під керівництвом Ждана В.М. виконано дисертаційні дослідження з вивчення особливостей лікування подагричного артриту у хворих з ожирінням, лікування ревматоїдного артриту, поєданого з остеоартрозом, лікування ревматоїдного артриту з ураженням серця.

Професор 20 років очолював кафедру, створив потужний колектив науковців. Ждан В.М. – автор понад 500 наукових праць, методичних розробок, видав 41 підручник і навчальний посібник, 5 монографій, 34 патенти. Наукові розробки успішно втілені в практичну медицину. Під його керівництвом захищено 9 кандидатських дисертацій.

З 2000 року професор Ждан В.М. – віце-президент Республіканського наукового товариства ревматологів та Асоціації ревматологів України, з 2006 року – президент Полтавської обласної громадської організації „Асоціація лікарів сімейної медицини”. За ініціативи професора Ждана В.М. щорічно проводяться Всеукраїнські науково-практичні й навчально-методичні „Скліфосовські читання”. Ждан В.М. – ініціатор проведення Національного конгресу ревматологів України в Полтаві, організатор численних міжнародних, національних науково-практичних конференцій.

Професор В.М. Ждан – головний редактор, член редколегії багатьох журналів, спеціалізованих вчених рад академії й МОЗ України. Має почесне звання „Заслужений лікар України”, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. За вагомі внески в медицину й науку був нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України, грамотами Міністерства охорони здоров'я України, Управління охорони здоров'я, Полтавської обласної державної адміністрації, медаллю „Відмінник освіти України”, медаллю „За заслуги в охороні здоров'я”, пам'ятною медаллю „За досягнення в галузі міжнародної освіти”.

НАУКОВА ШКОЛА ІМУННО-ГЕНЕТИЧНИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ СОМАТИЧНИХ ХВОРОБ

**(керівник – заслужений діяч науки і техніки України
д. мед. н., професор І. П. Кайдашев)**

Створена професором Кайдашевим І. П. наукова школа імунно-генетичних механізмів розвитку соматичних хвороб спрямована на вивчення генетичних особливостей розвитку запалення й формування органів-мішеней; вивчення локалізації й механізмів секреції природних пептидних комплексів різних органів за фізіологічних умов і під час типових патологічних процесів; на розробку методів профілактики й лікування хвороб, які походять із метаболічного синдрому, препаратами, що стимулюють рецептори, активуючі PPAR-λ, шляхом удосконалення критеріїв діагностики; визначення ролі поліморфізму Toll-подібних рецепторів у механізмах розвитку імунітопосередкованих хвороб; на розробку методів імунітодуляції з використанням наночастинок. Цей напрям став продуктивним розвитком робіт професора Міщенко В. П. – наукового наставника проф. І.П.Кайдашева.

Одним із перших в Україні І. П. Кайдашев розпочав широкомасштабні дослідження генетичних основ порушень імунної системи при багатьох патологіях. У 1994 році був запрошений на стажування в Німецький центр досліджень раку (м. Гейдельберг) у лабораторію імунітології туморогенних вірусів, де вивчав питання будови ендогенних пептидів, зв'язаних із молекулами головного комплексу гістосумісності І класу.

У 1996 році захистив кандидатську дисертацію на тему „Вплив поверхневих глікопротеїдів еритроцитів на взаємодію їх мембран з нейтрофільними лейкоцитами та лімфоцитами”, а в 1999 – докторську дисертацію на тему „Регуляторний природний пептидний комплекс нирок: отримання, фізико-хімічні властивості, зв'язок з головним комплексом гістосумісності, імунітологічні ефекти та розробка фармакологічної речовини” за спеціальністю „Імунологія та алергологія”. Вагомий внесок

зроблено у вивчення нез'ясованих питань діагностики, лікування й профілактики аутоімунних і алергічних хвороб.

Роботи з вивчення молекул головного комплексу гістосумісності фізіологічної й фармакологічної активності пептидних екстрактів внутрішніх органів, уперше виконані І.П.Кайдашевим, високо оцінені в наукових колах США, Польщі, Німеччині, Італії. Його наукові праці й багаторічна діяльність стали вагомим внеском у розуміння функціонування імунної системи, мають новаторський характер і впроваджені в практику охорони здоров'я.

У 2001 році професор Ігор Кайдашев отримав дослідницьку стипендію Європейської академії алергології та імунології для проведення досліджень в Університеті Лодзя (Польща).

За активної участі І. П. Кайдашева в УМСА створений і очолений ним Науково-дослідний інститут генетичних та імунологічних основ розвитку патології та фармакогенетики. У межах виконання НДР за угодами з МОЗ України сформовано концепцію перманентної активації ядерного фактора NF- κ B як основи системного запалення, інсулінорезистентності й ліпотоксичності. Доведено, що речовини, які пригнічують активність NF- κ B, інгібують продукцію прозапальних цитокінів (ІЛ-1, ІЛ-6, ІЛ-8, ФНП- α), створюють інсуліно-сенситайзерний ефект.

Одним із перших в Україні І. П. Кайдашев розпочав широкомасштабні новаторські дослідження в галузі фармакогенетики: ролі поліморфізму генів PPAR- γ , рецепторів ангіотензину III 1 типу, ангіотензинперетворювального ферменту, генів обміну холестерину в патогенезі артеріальної гіпертензії; розробив фармакогенетичні напрями терапії. Окреме місце посідають дослідження ролі поліморфізму генів Toll-подібних рецепторів 2 і 4 в забезпеченні природної резистентності й чутливості до інфекційних агентів і алергенів. Крім того, вивчено імунотропні аспекти дії наночастинок вуглецю (фулерену C₆₀), спрямовані на модифікацію алергенних та імуногенних властивостей речовин, і можливість практичного використання спрямованої протизапальної дії за умов імунного запалення. Вивчено вплив фулерену C₆₀ на первинну і вторинну імунну відповідь на ало- й гетероантигени.

Під керівництвом проф. Кайдашева І. П., завдяки його цілеспрямованості й наполегливості, на базі ЦНДЛ у 2000 році було створено одну з перших в Україні лабораторію досліджень методом полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР), що стало потужним поштовхом у розвитку молекулярно-генетичних досліджень наукової школи, які почали впроваджуватись із 1995 року. За 19 років існування, завдяки вагомому внеску проф. Кайдашева І. П., лабораторія ПЛР перетворилась у сучасний центр молекулярно-генетичних досліджень, оснащений високотехнологічними приладами, де широко впроваджені імуногістохімічні методи, цитофлюориметричний метод, який забезпечує високу якість та інформативність імунологічних досліджень.

У 1997 році проф. Кайдашев І.П. заснував і став відповідальним секретарем наукового журналу „Проблеми екології та медицини”, який висвітлює актуальні питання розвитку фундаментальних і прикладних наук у галузі екології й медицини; розповсюджує досягнення передової української науки, впровадження нових методів діагностики і лікування, фармакогенетичних досліджень; висвітлює проблеми, що виникають при розвитку метаболічного синдрому, порушеннях серцево-судинної системи, імунної системи, бронхолегеневої системи й генетичних розладах під дією несприятливих факторів довкілля.

Новаторські ідеї, втілені в практику охорони здоров'я І. П. Кайдашевим, знайшли своє відображення в наукових розробках його учнів. За 1997-2000 рр. під керівництвом І. П. Кайдашева захищено 4 дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук: Беркало Л. В. „Вікові особливості взаємодії еритроцитів та лейкоцитів

крові людини”; Гейко О. О. „Фізіологічна активність природного пептидного комплексу нирок та його синтетичних аналогів в умовах норми і експериментальних її порушеннях”; Денисенко М.В. „Вплив вермілату на репродуктивну функцію тварин”; Баштовенко О.А. „Пептидна регуляція захисних систем крові в умовах норми та при різних фазах експериментального запалення”.

Протягом 2000-2005 рр. аспірантами й пошукувачами під керівництвом І. П. Кайдашева захищено низку кандидатських дисертацій: Гаркович О.Л. „Фізіологічна активність пептидного комплексу печінки” (2000); Квас О.В. „Вплив пептидного комплексу нирок на процеси секреції та реабсорбції в цьому органі” (2001); Боброва Н.О. „Вплив основних медіаторних систем організму на експресію поверхневих глікопротеїдів лейкоцитів”; Губенко І.Я. „Вплив окремих антиферментних сироваток на формування імунної відповіді на ало- та гетероантигени та її пептидергічну систему регуляції” (2002); Ножинова (Шликова) О.А. „Вплив пептидного комплексу тимуса-тималіну та природного пептидного комплексу нирок на процеси апоптозу лімфоцитів периферійної крові за фізіологічних умов та модуляції активності їх внутрішньоклітинних регуляторних систем” (2003); Рябенко В.В. „Роль пептидного комплексу тимуса-тималіну та природного пептидного комплексу нирок в регуляції процесів апоптозу тимоцитів за фізіологічних умов та модуляції активності їх внутрішньоклітинних регуляторних систем” (2004); Шинкевич В.І. „Роль клітинних факторів імунітету тканин ясен в патогенезі хронічного генералізованого пародонтиту” (2005). У 2006 за консультування І. П. Кайдашева захищено докторську дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук (Весніна Л.Е. „Фізіологічна регуляція функціонального стану мембран лімфоцитів периферійної крові пептидним комплексом нирок”).

За напрямом наукових досліджень „Імунологія й алергологія” захищено низку кандидатських дисертацій: Куценко Н.Л. „Вплив монтелукасту та дезлоратадину на імунну відповідь на ало- та гетероантигени”; Ястремська І.А. „Регуляція гістаміном апоптозу лімфоїдних клітин”; Попова І.Б. „Стан імунітету у хворих на мікробну екзему з мікогенною алергією”; Мамонтова Т.В. „Апоптоз мононуклеарів периферичної крові при atopічній бронхіальній астмі”; Расін О.М. „Роль рецепторів, які активують проліферацію пероксисом-гамма, в регуляції функцій та апоптозу моноцитів”.

Протягом 2007-2014 рр. пріоритетними для української медичної науки були дослідження, які виконувалися в УМСА на базі НДІ ГІОРПФ: „Розробка методів профілактики та лікування хвороб, які походять із метаболічного синдрому, препаратами, що стимулюють рецептори, активуючі PPAR-, шляхом удосконалення критеріїв діагностики”; „Вивчення локалізації та механізмів секреції природного пептидного комплексу нирок за фізіологічних умов та під час типових патологічних процесів”; „Визначення ролі поліморфізму Toll-подібних рецепторів у механізмах розвитку імуноопосередкованих захворювань”; „Розробка методів імуномодуляції з використанням наночастинок”; „Удосконалення патогенетичних підходів до комплексного лікування хворих на генералізований пародонтит”; „Вивчення генетичних особливостей розвитку алергічного запалення та формування органів-мішеней”; „Комплексне дослідження генетично обумовлених особливостей NF-κB опосередкованої сигнальної трансдукції, що визначає розвиток хронічного системного запалення у хворих на метаболічний синдром та цукровий діабет 2 типу”; „Визначити роль запальних захворювань зубо-щелепного апарату в розвитку хвороб, пов’язаних із системним запаленням”.

Фрагментами вищезазначеної наукової тематики стала низка дисертаційних робіт: Бойко Д.М. „Індивідуалізація комплексної терапії хворих на хронічне обструктивне захворювання легень I-II стадії в залежності від клініко-імунологічних

варіантів перебігу”; Якимишина Л. І. „Фармакогенетичний підхід в лікуванні гіпертонічної хвороби кандесартаном”; Винник Н.І. „Оптимізація лікування хворих на ішемічну хворобу серця в сполученні з метаболічним синдромом”; Левченко Л.Ю. „Роль поліморфізмів Толл-подібних рецепторів 2 та 4 у патогенезі atopічного дерматиту”; Сакевич В.Д. „Роль поліморфізмів генів Толл-подібних рецепторів 2,4 та галектину-10 в розвитку алергічного риніту”; Мормоль І.А. „Фармакогенетичний підхід до використання антагоністу рецепторів ангіотензину-II першого типу у хворих на хронічний пієлонефрит з артеріальною гіпертензією”. Отримані результати стали підґрунтям для розробки способів діагностики й прогнозування розвитку патологічних станів, ефективних схем фармакогенетичної терапії й індивідуальних профілактичних заходів із урахуванням генотипу.

З 2014 року вектор наукових досліджень змістився на використання епігенетичних механізмів для профілактики й лікування хвороб, пов'язаних із системним запаленням; дослідження патогенетичної ролі субпопуляцій M1 і M2 макрофагів у розвитку хронічного обструктивного захворювання легень та ін. Конкурсне бюджетне фінансування отримали нові науково-дослідні роботи: „Розробка стратегії використання епігенетичних механізмів для профілактики та лікування хвороб, пов'язаних із системним запаленням”; „Розробка методики підбору контингенту для роботи, пов'язаної з біологічною безпекою на підґрунті виявлення індивідуальних особливостей генотипу”; „Комплексне дослідження патогенетичної ролі субпопуляцій M1 та M2 макрофагів в розвитку хронічного обструктивного захворювання легень для розробки та обґрунтування персоналізованої терапії з врахуванням маси тіла”; „Розробка методів терапії запальної патології щелепно-лицьової ділянки, спрямованої на поляризацію субпопуляцій макрофагів”.

На основі фундаментальних даних, отриманих у ході виконання науково-дослідних робіт, виконано й успішно захищено кандидатські дисертації: Лавренко А.В. „Фармакогенетичне обґрунтування до застосування метформіну в терапії пацієнтів з цукровим діабетом 2 типу у поєднанні з ішемічною хворобою серця”; Ляховська Н. В. «Роль поліморфізмів генів Толл-подібних рецепторів 2,4 та білку Клара в розвитку бронхіальної астми”; Савченко Л.В. „Оптимізація лікування хворих на хронічне обструктивне захворювання легень в поєднанні клініко-патогенетичних особливостей поєднаної патології”; Белан О. В. „Комплексне лікування хворих на бронхіальну астму з урахуванням ендотеліальної дисфункції на тлі ішемічної хвороби серця”.

Дисертаційні роботи присвячені актуальним проблемам підвищення ефективності діагностики ХОЗЛ у поєднанні з аліментарним ожирінням на підставі вивчення особливостей основного обміну, харчової поведінки, активності хронічного запального процесу, клінічних і функціональних змін та оптимізації лікування шляхом індивідуалізованої модифікації способу життя в складі комплексної терапії; удосконаленню комплексної терапії хворих на бронхіальну астму на тлі ішемічної хвороби серця з урахуванням ендотеліальної дисфункції шляхом застосування піоглітазону в комплексній терапії. Отримані результати дослідження можуть бути покладені в основу розробки скринінгових програм для виявлення осіб із підвищеним ризиком розвитку бронхіальної астми. При виявленні генетичного поліморфізму A38G гена СС 16 підтверджується необхідність у вживанні стероїдних препаратів хворим на бронхіальну астму легкого й середнього ступенів тяжкості для досягнення ремісії захворювання. Отриману інформацію про поліморфізми вказаних генів у жителів Полтавської області можна враховувати в генетико-епідеміологічних дослідженнях такої поширеної хвороби як бронхіальна астма. Дані про зв'язок поліморфізмів генів TLR 2, TLR 4, СС 16 і Т-регуляторних клітин можуть бути використані в розробці лікарських і профілактичних засобів при бронхіальній астмі.

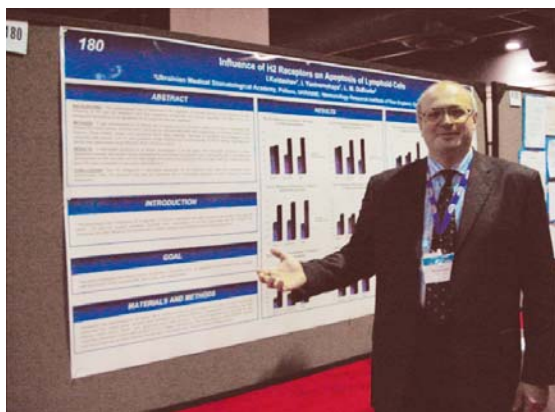
Під керівництвом І. П. Кайдашева виконує докторську дисертацію Борзих О. А. („Використання сучасних біомаркерів для ранньої диференційованої діагностики та персоніфікованого лікування діабетичної хвороби нирок (пієлонефриту) у хворих на цукровий діабет 2 типу”), кандидатські дисертації – Скочко О. В. („Клінічний перебіг ішемічної хвороби серця під впливом корекції традиційних та додаткових факторів ризику”), Айкян А. З. („Роль M1 і M2 фенотипів макрофагів у імунопатогенезі аденокарциноми молочної залози при наявності або відсутності метастазів у регіонарних лімфатичних вузлах”), Авраменко Я. М. („Роль прозапального цитокіну ІЛ-26 в розвитку та клінічному перебігу бронхіальної астми на тлі ожиріння та індивідуалізації лікування”). Загалом на базі очолюваного І. П. Кайдашевим НДІ ГІОРПФ виконано понад 70 кандидатських і 20 докторських дисертаційних робіт.

Професор І. П. Кайдашев – член спеціалізованих вчених рад для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук зі спеціальності 14.01.29 – клінічна алергологія спецради Д 26.552.01 у Національному інституті фтизіатрії й пульмонології імені Ф. Г. Яновського та зі спеціальності 14.01.20 – шкірні та венеричні хвороби в спецраді Д.44.601.02 в Українській медичній стоматологічній академії.

Упровадження передових розробок медичної науки не зводиться лише до підготовки здобувачів наукових ступенів. За участі проф.Кайдашева І.П. створені перші в Україні підручники для студентів стоматологічних факультетів – „Пропедевтика внутрішніх хвороб” і „Внутрішні хвороби”. У компендіумі „Внутрішні хвороби”, що заснований на принципах доказової медицини, Ігор Петрович редагував розділ „Алергічні хвороби”.

У 2016 році лікарська спільнота України отримала керівництво „Гіперчутливість к лекарственным препаратам” (І. П. Кайдашев), присвячене актуальній проблемі сучасної медицини – алергії до лікарських препаратів. У ньому на сучасному теоретичному й клінічному рівнях висвітлено питання етіології й патогенезу гіперчутливості до лікарських засобів, описано клінічну картину медикаментозних уражень різних органів і систем організму, розглядаються особливості реакцій гіперчутливості до окремих груп найпоширеніших препаратів. Книга містить інформацію про сучасні методи діагностики реакцій гіперчутливості, особливу увагу звернено на використання їх у лікарській практиці, підходи до лікування й профілактики.

І. П. Кайдашев – президент Українського товариства фахівців з імунології, алергології та імунореабілітації. З 1995 р. щорічно проводяться Всеукраїнські науково-практичні конференції з клінічної імунології та алергології, проведено 4 національні конгреси.

Щорічний конгрес Американської академії алергії, астми та імунології. Філадельфія, США, 2007

II Національний конгрес з імунології, алергології та імунореабілітації. Дніпро, 2007

III Національний конгрес з імунології, алергології та імунореабілітації. Дніпро, 2019

EAACI Congress. Гельсінкі, Фінляндія, 2017

Нині УТІАІ представлене в провідних організаціях світу, зокрема в Європейській Академії алергії та клінічної імунології, Світовій організації алергії, Федерації товариств клінічної імунології (FOCIS), Європейській федерації імунологічних товариств (EFIS), Міжнародному союзу імунологічних товариств (IUIS).

Важливий напрям наукової діяльності професора І. П. Кайдашева – співробітництво з Європейською академією алергії та імунології. За його організації відбулися спільний семінар „PAPRIKA” з педіатричної алергії в Україні й Білорусі, літня школа EAACI в Україні.

25 квітня 2017 р. професор Кайдашев І. П. взяв участь у міжнародному заході „Організація об’єднаних зусиль проти алергії та астми: Політичний заклик до дій у Європі”, який відбувся в Європейському парламенті в Брюсселі. Зустріч була ініційована членами Європейського парламенту з метою організації та впровадження скоординованих загальноєвропейських і національних заходів боротьби з алергією й астмою.

На новий – високий рівень наукової співпраці українська алергологічна наука вийшла в жовтні 2018 року, коли в Токіо відбувся XXIV Всесвітній Конгрес з астми, що став головною подією в житті науковців і лікарів, які працюють над вивченням такої поширеної хвороби як астма. Своє бачення проблеми в доповідях „ППАР-гамма рецептори як модулятори запальної відповіді при астмі” і „Цитокінова мережа при астмі та ожирінні” на конгресі доповів професор Кайдашев І.П. За його головування також відбулася секція „Діагностика астми”. Досягненням українських науковців стало включення професора Кайдашева І.П. до складу керівництва „Інтерастми”.

XXIV Всесвітній Конгрес з астми. Токіо, Японія, 2018

У 2019 році на 5-му курсі McMaster University з внутрішньої медицини (MIRCIM), який відбувся в м. Кракові 9-11 травня, було записано відеокурс І. П. Кайдашева, присвячений актуальним питанням лікарської практики – ризику канцерогенезу, асоційованого з біологічною терапією; застосуванню біологічних лікарських засобів у хворих на аутоімунні хвороби; вакцинуванню хворих з імунодефіцитами; факторам, що підвищують ризик виникнення бронхіальної астми у хворих з алергічним

ринітом; ролі епігенетичних змін при імунних хворобах; проведенню алерген-специфічної імунотерапії; проведенню патч-тестів у пацієнтів із підозрою на медикаментозну гіперчутливість. MIRCIM – це проєкт, розроблений Департаментом медицини Університету McMaster – місцем зародження доказової медицини й проблемного навчання (PBL), а також Польським інститутом доказової медицини в співпраці з Європейською федерацією внутрішніх хвороб і Медичним коледжем Ягелонського Університету й майже 30 національними товариствами внутрішніх хвороб з усього світу.

Професор І. П. Кайдашев – автор понад 600 наукових праць і 100 охоронних документів. Популяризація ним української медичної науки на світовому рівні, підготовка кадрів вищої кваліфікації, високий рівень виконання наукових досліджень відзначені державою на різних рівнях. За роботу „Наукова розробка та впровадження персоналізованого підходу до діагностики, лікування та профілактики імунозалежних захворювань” у 2018 році Указом Президента України № 110/2019 на підставі подання Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки І. П. Кайдашеву в складі авторського колективу присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки. Професор Кайдашев І. П. нагороджений дипломами АМН України, Грамотою Міністерства освіти і науки України. У 2004 році згідно з Розпорядженням Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених йому було призначено грант. У 2012 році Указом Президента України І. П. Кайдашев був відзначений почесним званням „Заслужений діяч науки і техніки України”. У 2017 році обраний дійсним членом (академіком) АН ВШ України (відділення „Фундаментальні проблеми медицини”).

НАУКОВА ШКОЛА З АКУШЕРСТВА І ГІНЕКОЛОГІЇ

**(керівник – заслужений діяч науки і техніки України, д.м.н.,
професор А. М. Громова)**

Заслужений діяч науки і техніки України, кавалер ордена княгині Ольги, голова Полтавського осередку Асоціації акушерів-гінекологів України, професор А.М. Громова створила свою наукову школу, має учнів і послідовників. Під її керівництвом виконано 16 кандидатських, 2 докторські дисертації, захищено 6 магістерських робіт, триває підготовка кадрів у аспірантурі, клінічній ординатурі, магістратурі.

Професор А.М. Громова очолює кафедру з 1990 року. Випускниця Запорізького медичного інституту, у 1976 році закінчила клінічну ординатуру у Всесоюзному Науковому центрі охорони матері і дитини МОЗ СРСР. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію „Корекція скоротливої діяльності матки при ендоміометриті”. З 1979 року А.М. Громова працювала головним акушер-гінекологом Запоріжжя й асистентом кафедри акушерства та гінекології Запорізького медичного інституту.

У 1989 році А.М. Громова обрана на посаду доцента кафедри акушерства та гінекології Полтавського медичного стоматологічного інституту, а в 1990 році – на посаду завідувача кафедри. У 1992 році захистила докторську дисертацію „Прогнозування і профілактика передчасного вилиття навколоплідних вод при доношеній вагітності”, отримала звання професора в 1994 році.

Наукова діяльність професора А.М. Громової розпочалася під час навчання в клінічній

ординатурі, з вивчення впливу інфекційних факторів на скоротливу діяльність матки після пологів. Отримані результати дали змогу покращити діагностику й лікування ендометритів після пологів. Поглиблені дослідження ролі порушень скоротливої діяльності матки, гормонального, електролітного, імунологічного гомеостазів під час вагітності й пологів втілилися в докторську дисертацію.

Наукові дослідження, що виконуються під керівництвом професора А.М. Громової, охоплюють широкий спектр проблем: невиношування вагітності, прогнозування й лікування гестозів. У полі зору науковців – роль інфекції в розвитку невиношування вагітності, передчасному розриві плодових оболонок і роль внутрішньоутробних інфекцій у структурі перинатальної смертності.

Вагомий внесок у охорону здоров'я жінок зроблено вченими за результатами вивчення порушень гемостазу й вільнорадикальних процесів, які виникають під час операції кесаревого розтину, у жінок із післяпологовою кровотечею, внутрішньоутробним інфікуванням і варикозною хворобою. Отримані результати наукових пошуків сприяли розробці інноваційних методів профілактики тромбоембологічних і гіпоксичних ускладнень у жінок під час пологів, у післяпологовий і післяопераційний періоди. Розроблені методи аутоплазмодонорства в жінок груп ризику дозволили зменшити об'єм або не застосовувати донорську кров у цієї категорії пацієнток. Запропоновано методи лазерної фотобіопротекції тромбоембологічних ускладнень. Доведено, що заготівля аутоплазми перед оперативними втручаннями й використання її під час операцій – це єдиний метод запобігання хворобам, які передаються при переливанні крові, препаратів крові, й аутоімунним ускладненням.

Поглиблення наукових досліджень і втілення в практику високочутливих імуногістохімічних тестів на маркери цитоонкотрансформації, білок p16INK4a і кількісно-якісні параметри локальних імунних клітинних факторів (CD4+, CD8+, CD19+, HLA-DR+) на фоні папіломавірусної інфекції свідчать про високий потенціал до малигнізації епітелію шийки матки; це дозволяє своєчасно діагностувати рак шийки матки. Виконано новаторські дослідження ролі поліморфізму генів p53, Frg 72Pro та I-тус при гіперпластичних процесах ендометрію, які є фоном для розвитку раку. Вони вказують на можливість ранньої діагностики цієї патології й дозволяють прогнозувати її в кожній п'ятій жінки. Застосування на практиці методів малоінвазивної (лапароскопічних, гістероскопічних) хірургії сприяє своєчасному одужанню жінок із пухлинами статеві сфери.

Сотні лікарів, які пройшли інтернатуру, клінічну ординатуру для підвищення кваліфікації під її керівництвом, працюють у лікарнях міста, області, вважають себе її учнями.

Як фахівець із УМСА професор Громова виголошувала доповіді на XV

Наукові праці й багаторічна лікарська діяльність професора Громової А.М. стали вагомим внеском у практичну охорону здоров'я

Всесвітньому конгресі акушерів-гінекологів у Монреалі (1995), на Європейському конгресі акушерів-гінекологів у Москві (1991), на Європейському форумі перинатологів у Римі (1993), на з'їздах акушерів-гінекологів у Флоренції (2010), Німеччині (2016), Туреччині (2018).

Результати наукової діяльності професора Антоніни Громової відображено в 374 опублікованих працях, 5 підручниках, 15 навчальних посібниках, 20 патентах на винахід і 8 раціональних пропозиціях.

Вагомі наукові досягнення:

1. Досліджено, науково доведено й широко застосовується аутоплазмодонорство з метою профілактики тромбогеморагічним ускладненням у акушерстві й гінекології.

2. Обґрунтовано, що провідним ланцюгом патогенезу акушерських ускладнень у вагітних жінок із ожирінням слід розглядати енергетичну недостатність, ініційовану інсулінорезистентністю, проатерогенні зміни внаслідок дисліпідемії й ендотеліальну дисфункцію системного й локального характеру.

3. З метою вдосконалення діагностики проявів системного запалення у вагітних з ожирінням різного ступеня запропоновано прості й інформативні критерії – гематологічні індекси: ІСЛЕ (індекс співвідношення лімфоцитів і еозінофілів), ІЛШОЕ (індекс співвідношення кількості лейкоцитів і швидкості осідання еритроцитів).

4. На підставі аналізу зв'язку метаболічних порушень з акушерськими ускладненнями запропоновано комплексну корекцію метаболічних змін і ускладнень вагітності у вагітних жінок з ожирінням, яка знижує частоту акушерських і перинатальних ускладнень, інсулінорезистентність, послаблює прояви системного запалення й атерогенну гіперліпопротеїнемію IV типу.

5. Упроваджено емболізацію маткових артерій у жінок репродуктивного віку з фіброміомою матки як метод, який забезпечує збереження репродуктивної функції й покращує якість життя. Виявлено фактори ризику виникнення ТЕЛА після емболізації маткових артерій і запропоновано ефективні заходи профілактики тромбоемболічних ускладнень при малоінвазивному ендovasкулярному лікуванні лейоміом матки.

6. Уперше досліджено експресію онкомаркерів p16 і CD4, CD8, CD19 у тканині шийки матки при доброякісних станах для оптимізації ранньої діагностики передраку. Розроблено спосіб мікрохірургічного лікування епідермізуючих доброякісних утворів шийки матки шляхом двохетапної її ексцизії.

7. Вивчено поліморфізми Arg72Pro гена p53 і (S\S) гена l-тус, які асоціюються з рецидивуючим перебігом гіперпластичних процесів ендометрію. Доведено ефективність комбінованої резекції ендометрію в лікуванні гіперпластичних процесів.

За результатами досліджень захищено 25 дисертацій:

1. 1982 рік – В.К. Ліхачов – кандидатська дисертація „Виявлення при пізніх токсикозах вагітних змін водносолевого обміну, гемодинаміки, діяльності нирок та їх корекція в результаті комплексного лікування”.

2. 1984 рік – Г.М. Алтуєв – кандидатська дисертація „Лактаційна функція і склад молока при післяпологовому маститі”.

3. 1987 рік – Н.І. Мітюніна – кандидатська дисертація „Санация піхви і застосування імуномодуляторів для профілактики післяпологових септичних захворювань”.

4. 1989 рік – А.А. Дудченко – кандидатська дисертація „Разработка критериев целесообразного ведения беременности при угрозе её прерывания”.

5. 1989 рік – Л.М. Добровольська – кандидатська дисертація „Поновлення природного біоценозу піхви в профілактиці та лікуванні невиношування вагітності”.

6. 1992 рік – А.М. Громова – докторська дисертація “Прогнозування і профілактика передчасного вилиття навколоплідних вод при доношеній вагітності”.

7. 1993 рік – Н.О. Удовицька – кандидатська дисертація „Фактори ризику і прогнозування

слабості родової діяльності”.

8. 1996 рік – Т.Ю. Ляховська – кандидатська дисертація „Гемостаз і вільнорадикальні процеси у жінок з післяродовою кровотечею та різним розміщенням плаценти”.

9. 1997 рік – В.Б. Мартиненко – кандидатська дисертація „Діагностика та профілактика внутрішньоутробного інфікування при передчасному розриві плодових оболонок”.

10. 1997 рік – О.Г. Макаров – кандидатська дисертація „Профілактика тромбоемболічних ускладнень після кесарського розтину шляхом дії низькоінтенсивним лазерним випромінюванням”.

11. 1998 рік – В.К. Ліхачов – докторська дисертація „Об’ємно-осмотичний гомеостаз у вагітних з пізнім гестозом та набутими вадами серця (діагностика порушень, вплив на перебіг вагітності, патогенетична терапія)”.

12. 1999 рік – Л.А. Нестеренко – кандидатська дисертація „Профілактика гемостазіологічних порушень при передчасних пологах з передчасним вилиттям навколоплідних вод”.

13. 1999 рік – К.В. Тарасенко – кандидатська дисертація „Клініко-патогенетичне значення сполучної тканини при пізніх гестозах”.

14. 2000 рік – К.А. Маєвський – кандидатська дисертація „Профілактика порушень системи гемостазу під час операції кесарева розтину”.

15. 2005 рік – О.І. Березан – кандидатська дисертація „Профілактика тромбогеморагічних ускладнень при розродженні жінок з варикозною хворобою вен нижніх кінцівок”.

16. 2005 рік – О.М. Сиса – кандидатська дисертація „Профілактика тромбогеморагічних ускладнень при гінекологічних операціях”.

17. 2005 рік – Е.І. Крутікова – кандидатська дисертація „Клініко-патогенетичне обґрунтування комплексної терапії ендocerвікозів, ускладнених папіломавірусною інфекцією”.

18. 2006 рік – Т.В. Матьоха – кандидатська дисертація „Профілактика запальних процесів внутрішніх статевих органів у жінок, які використовують внутрішньоматкові контрацептиви”.

19. 2007 рік – О.О. Гудима – кандидатська дисертація „Клініко-патогенетичне обґрунтування корекції тканинної постгеморагічної гіпоксії у породіль”.

20. 2007 рік – О.М. Зятіна – кандидатська дисертація „Патогенетично обґрунтовані підходи при лікуванні запальних захворювань придатків матки”.

21. 2008 рік – Л.В. Ухналь – кандидатська дисертація „Роль корекції порушень гемодинаміки в системі мати-плацента-плід в комплексному лікуванні плацентарної недостатності у вагітних з прееклампсією”.

22. 2008 рік – В.М. Шафарчук – кандидатська дисертація „Клініко-імунологічні аспекти материнсько-плодових взаємовідносин у вагітних з артеріальною гіпертензією”.

23. 2012 рік – О.Є. Афанасьєва – кандидатська дисертація „Гіперпластичні процеси ендометрію у жінок різних вікових категорій на фоні запальних процесів органів малого тазу”.

24. 2016 рік – К.В. Тарасенко – докторська дисертація „Метаболічні порушення у вагітних з ожирінням різного ступеня, їх зв’язок з акушерськими ускладненнями та обґрунтування патогенетичної корекції”.

25. 2017 рік – О.В. Литвиненко – кандидатська дисертація „Профілактика ранніх та пізніх ускладнень після емболізації маткових артерій у жінок з геморагічним синдромом при доброякісних пухлинах матки”.

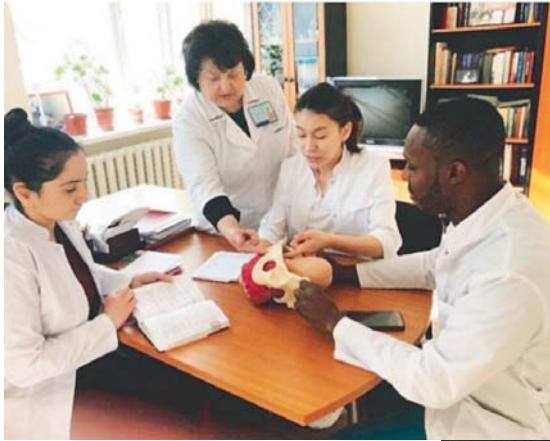
Підготовка докторів і кандидатів наук – пріоритетний напрям наукової діяльності професора А.М.Громової – триває. Виконують дисертаційні роботи Бережна В. А. („Прогностичні критерії трансформуючого фактору росту у формуванні затримки внутрішньоутробного розвитку плода”); Зелінка-Хобзей М. М. („Роль ендотеліальної дисфункції в патогенезі виникнення прееклампсії у вагітних жінок з ожирінням”); Орлова Ю. А. („Патогенетичне обґрунтування впливу запального процесу на перебіг ендометріїдної хвороби”).

У клінічній ординатурі постійно навчаються іноземні студенти.

А тернистий шлях у науку починається ще зі студентських років: за останні 5 років студенти-гуртківці кафедри брали участь у семи науково-практичних Всеукраїнських конференціях і посіли призові місця: 2017 рік – Полтава, 2018 рік – Львів, Вінниця, Полтава, 2019 рік – Тернопіль, Львів, Полтава. Активну участь молоді науковці брали у Всеукраїнських олімпіадах, де посідали призові місця.

Органічно сприйнявши кращі традиції вітчизняної медичної науки, професор

Навчання іноземних студентів у клінічній ординатурі

ганізації акушерів-гінекологів, редакційної ради журналу „Вісник акушерів-гінекологів України”, вченої ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій при Харківському державному університеті й експертом ДОЗ у оцінці випадків тяжкої патології.

А.М. Громова робить помітний внесок у розвиток акушерства і гінекології, а також практичної охорони здоров'я матері та дитини в Україні й на Полтавщині зокрема. Протягом 10 років вона очолює товариство акушерів-гінекологів області, яке активно працює; є членом правління Асоціації акушерів-гінекологів України, Всесвітньої ор-

Засідання наукового гуртка веде доцент Ляховська Т.Ю.

НАУКОВА ШКОЛА КАФЕДРИ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ З ІМПЛАНТОЛОГІЄЮ

(керівник – д. мед. н., професор В.М. Дворник)

Провідний напрям наукової школи ортопедичної стоматології – функціональна патологія зубощелепної системи, її сутність і методи ортопедичного лікування з реабілітацією стоматологічних пацієнтів. Засновник цієї наукової школи – професор Рубаненко В.В., заслужений лікар України, автор понад 170 наукових статей, навчальних посібників, патентів, винаходів тощо. Кафедра ортопедичної стоматології УМСА протягом багатьох років виконує науково-дослідну роботу з актуальних тем: „Механізми ушкодження зубощелепної системи, резистентність організму й обґрунтування засобів профілактики, терапії й реабілітації стоматологічних хвороб”; „Оптимізація профілактики й лікування стоматологічних хвороб ортопедичними методами”; „Нові технології, сучасні й удосконалені зуботехнічні матеріали в реабілітації хворих із патологією зубощелепної системи”; „Застосування сучасних технологій діагностики й лікування для реабілітації стоматологічних хворих ортопедичними методами”.

У рамках названих НДР під керівництвом проф. Рубаненка В.В. виконали докторські дисертації Беліков О.Б. (2006), Дворник В.М. (2009); кандидатські дисертації – Доленко Б.О., Король М.Д., Лагутін С.А., Тесленко О.І., Беліков О.Б., Новіков В.М., Зайцев О.Г., Кузь Г.М., Єрис Л.Б., Добровольський О.В., Дворник В.М., Ходун Е.В., Король Д.М., Згонник (Шеметов) О.С., Абу Сахюн Іяд Мухаммед Сулейман, Стрельников М.О., Баля Г.М., Лугова Л.О., Добровольська О.В.

Робота професора Белікова О.Б. (нині – завідувач кафедри ортопедичної стоматології Буковинського державного медичного університету) присвячена функціональній патології й оптимізації лікування хворих зі складною щелепно-лицевою

патологією, зокрема ускладненням переломів щелеп, з набутими дефектами піднебіння; реабілітації хворих після резекції щелеп.

Наукові розробки професора Дворника В.М. вирішують складні завдання, пов'язані з лікуванням пацієнтів, які мають патологічне стирання твердих тканин, ускладнене зниженням висоти прикусу.

Проблемі функціональної патології скронево-нижньощелепного суглоба, реабілітації хворих із дисфункційними порушеннями, ускладненими ревматичною патологією, присвячені кандидатська й докторська дисертації професора Новікова В.М.

З 2006 року під керівництвом проф. Дворника В.М. за зазначеними темами НДР виконано 5 кандидатських дисертацій: Остроголов Д.Ф., Петренко Р.В., Дембіцький О.В., Мартиненко І.М., Рябушко Н.О. Виконують кандидатські дисертації Ілляшенко Ю.І., Кузь В.С., Павліш І.В., Силенко Б.Ю., Коваль Ю.П.

Одним із провідних сучасних наукових напрямів стала стоматологічна імплантація. Перша дисертація в Україні, присвячена розв'язанню проблеми ортопедичного лікування з опорою на дентальні імплантати, виконана й захищена в УМСА в 1991 році (Тесленко О.І.).

Наступною роботою стала дисертація Добровольської О.В. (2013). Нині асистент Павліш І.В. виконує кандидатську дисертацію, що дозволить розв'язати проблему протезування на імплантатах за умови дефіциту кісткової тканини.

Наукова школа кафедри ортопедичної стоматології починається зі студентського наукового товариства, де здібні й зацікавлені студенти роблять свої перші кроки в науці. Починали зі студентського наукового гуртка й добре відомі сьогодні в Україні й поза її межами науковці, професори: Дворник В.М., Новіков В.М., Беліков О.Б., Король Д.М., а також доценти й кандидати медичних наук. Подальша підготовка наукових кадрів відбувалась у магістратурі й аспірантурі в УМСА.

Досягнення й здобутки наукової школи кафедри ортопедичної стоматології постійно представляються на з'їздах, конгресах, симпозиумах, конференціях різних рівнів: міжнародних, всеукраїнських, обласних. Наукові співробітники часто залучаються до співпраці з науково-виробничими підприємствами („Стома”, Харків) для розробки, випробування і впровадження нових стоматологічних матеріалів.

Професор Беліков О.Б.

Доцент Тесленко О.І.

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА Л. М. ТАРАСЕНКО „АДАПТИВНІ ТА УШКОДЖУЮЧІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СТРЕСУ”

Тарасенко Лідія Мусіївна, доктор медичних наук, професор, дійсний член Нью-Йоркської академії наук, відмінник охорони здоров'я України, відмінник вищої школи України, свою наукову діяльність розпочала ще в студентські роки в Донецькому державному медичному університеті, який закінчила з відзнакою. Першим її

вчителем був талановитий учений і педагог професор Микола Миколайович Транк-вілаті. Під його керівництвом у студентські роки було виконано й опубліковано першу наукову працю, присвячену вивченню толерантності організму до глюкози за умов експериментального гіпертиреозу. У багатьох тих, хто спілкувався з Миколою Миколайовичем, був зроблений життєвий вибір назавжди – наукова й педагогічна робота. Він бездоганно ставив експерименти, завжди був обізнаний у нових досягненнях науки, відзначався широкою ерудицією, логікою мислення й високою загальною культурою. Кандидатська дисертація, підготовлена в період навчання в аспірантурі, присвячена вегетативній регуляції запального процесу, формуванню бар'єрної функції вогнища запалення.

За роки педагогічної діяльності в Українській медичній стоматологічній академії відчутно давав знати дефіцит теоретичних знань у науковій і навчальній літературі для підготовки студентів стоматологічного факультету. Розпочався період накопичення інформації з проблем фізіології та патохімії органів порожнини рота. Підсумком багаторічної роботи стала докторська дисертація на тему „Патогенез по-вредження пародонта при стрессе”, захист якої відбувся в 1986 році в НДІ загальної патології і патологічної фізіології АМН СССР (Москва). Спеціалізована вчена рада рекомендувала підготувати монографію, яка була видана в 1999 році (у співавторстві з професором Т.О. Петрушанко) і узагальнювала результати наукових досліджень із проблеми „Стрес і пародонт”. У 2000 році видано українською мовою підручник для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації „Функціональна біохімія” (Тарасенко Л.М., Непорада К.С., Григоренко В.К.). У 2007 році вийшло друге, доопрацьоване й доповнене видання цього підручника. Результати наукових досліджень представлено в низці монографій і вагомих наукових праць: Стресс и пародонт. – Полтава: Барз, 1999. – 190 с. / Тарасенко Л.М., Петрушанко Т.А.; Слюнные железы. Биохимия, физиология, клинические аспекты. – Томск: изд-во НТЛ, 2002. – 124 с. (Тарасенко Л.М., Суханова Г.А., Мищенко В.П., Непорада К.С.).

Наукові пріоритети Л.М. Тарасенко присвячені вивченню молекулярних механізмів стресорного ушкодження тканин. Можна виділити кілька тісно взаємопов'язаних етапів наукової роботи професора Л.М. Тарасенко. Перший етап досліджень (1980-1995) характеризується розкриттям ролі стресорних факторів у патогенезі клітинних ушкоджень тканин різної локалізації. Глибоко вивчено роль гострого й хронічного емоційного стресу в активації протеолітичних процесів, розладах гемоциркуляції; значення адренергічних механізмів у стресорній активації перекисного окиснення ліпідів; вплив дисфункції ендокринних залоз на тяжкість змін у тканинах органів травної системи. У цей період було закладено основи подальшого, глибшого

вивчення ролі типологічних особливостей нервової регуляції в розвитку стресорних ушкоджень тканин.

Наукові праці наступного періоду (1995-2006) присвячені дослідженню ролі типологічних особливостей нервової регуляції в розвитку стресорних ушкоджень. На підставі цих даних сформульовано положення про залежність метаболічних змін у тканинах і органах від типологічних особливостей нервової регуляції. Ця частина наукових досліджень покладена в основу кандидатської дисертації К.С. Непоради й представлена в кількох навчальних посібниках і в підручнику „Функціональна біохімія” (Тарасенко Л.М., Непорада К.С., Григоренко В.К.).

Пріоритетними є виконані І.М. Скрипником експериментально-клінічні дослідження резистентності слизового бар'єра шлунка при стресі й виразковій хворобі, які також проведені з урахуванням типологічних особливостей нервової регуляції. Цей фрагмент наукових досліджень покладений у основу кандидатської дисертації І.М. Скрипника і висвітлений у підручнику Дегтярьової І.І. „Заболевания органов пищеварения (співавтор – І.М. Скрипник, 1999, 2003).

у підручнику Дегтярьової І.І. „Заболевания органов пищеварения (співавтор – І.М. Скрипник, 1999, 2003).

В аспекті подальшого вивчення ролі типологічних особливостей нервової регуляції в розвитку стресорних змін у тканинах пародонта виконана кандидатська дисертація Т.О. Петрушанко. Установлено тісну кореляцію тяжкості ушкоджень тканин пародонта в молодих людей із рівнем тривожності, що проявляється в розбіжностях гомеостазу й метаболічних процесів у пародонті.

Низку наукових досліджень цього періоду присвячено поглибленому вивченню біохімічних механізмів розвитку модельованих і спонтанних форм пародонтиту, його зв'язку із системними механізмами цілісного організму, спільних ознак пародонтиту стресогенної природи й спонтанного генезу (І.Ю. Литовченко).

У зв'язку з універсальним значенням посилення протеолізу при емоційному стресі вперше було обґрунтовано концепцію провідної ролі підшлункової залози в стресорній активації протеолітичних процесів, про що свідчить значно вищий приріст протеолітичної активності підшлункової залози порівняно із сироваткою крові й відповідно вищим ступенем гальмування інгібіторів протеїназ. Сформульовано положення про механізм участі підшлункової залози в розвитку катаболічної фази стрес-синдрому. Ці дослідження покладено в основу кандидатської дисертації С.В. Вакуленко (Харченко).

Для оцінки мембранодеструктивного ефекту гострого емоційного стресу виконано дослідження на тканинах пародонта (метод електронної мікроскопії) і легень (Л.Г. Нетюхайло).

Більша частина виконаних робіт була присвячена вивченню не тільки біохімічних механізмів стресорного ушкодження тканин, а і їхній патогенетичній терапії. Установлено виражений стреспротективний ефект нейропептидів – тимопентину на тканини пародонта (К.С. Непорада, Т.О. Петрушанко), систему крові (О.М. Важнича), на тканину легень (Л.Г. Нетюхайло), підшлункову залозу (С.В. Вакуленко); даларгін – на слизовий бар'єр шлунка (І.М. Скрипник); антиоксидантів дибунолу й тофлацину – на тканини пародонта (Т.О. Петрушанко), на слинні залози (Ю.В. Борисенко);

комплексу стреспротективних препаратів – на тканини пародонта (І.Ю. Литовченко).

Увага багатьох учнів-дослідників професора Л.М. Тарасенко зосереджена на вивченні механізмів адаптації при стресі, які відіграють важливу роль у розвитку клітинних ушкоджень. З цією метою було відтворено й упроваджено найбільш адекватну модель адаптації до коротких стресорних впливів. Захисний ефект адаптації чітко виявлено відносно тканин пародонта, слинних залоз і шлунка (К.С. Непорада, Т.О. Петрушанко, І.М. Скрипник).

Численні праці присвячено розкриттю ролі сполучнотканинних структур у патогенезі стресорних метаболічних порушень. Дезорганізація й деполімеризація біомолекул сполучної тканини відіграють суттєву роль у розвитку стресорних ушкоджень різної локалізації (тканини пародонта, слинні залози, шлунок, легені, підшлункова залоза, кісткова тканина). Дослідженнями М.В. Білець установлено, що при емоційному стресі ініціальну роль у розвитку метаболічних змін у різних відділах скелета відіграє посилення розпаду неколагенових білків кісткової тканини.

Подальший розвиток проблеми „Стрес і механізми клітинних ушкоджень” спонукав до поглибленого вивчення взаємозв'язку метаболічних і структурних змін і системних реакцій організму на стрес, що покладено в основу докторської дисертації К.С. Непоради. В її роботі глибоко проаналізовано метаболічні основи взаємозв'язку органів системи травлення й спільних патогенетичних ланок ушкодження органів порожнини рота за умов розвитку патологічних процесів у інших відділах травного каналу залежно від особливостей реактивності організму. Тракткування патологічних змін у органах порожнини рота як вторинних, тобто як ускладнень хвороб шлунково-кишкового тракту, помилкове.

У докторській дисертації Т.О. Петрушанко патогенетично обґрунтовано системний індивідуальний підхід до профілактично-реабілітаційних заходів щодо хвороб тканин пародонта на основі глибокого аналізу психосоматичних відношень і патохімічних змін у організмі. Обґрунтовано необхідність інтегрального індивідуального підходу до заходів профілактики хвороб пародонта, упровадження якого в широку стоматологічну практику показало його високу ефективність у підлітків.

Наукові ідеї, закладені на початку наукової діяльності І.М. Скрипника, склали основу докторської дисертації, присвяченої обґрунтуванню диференційованої патогенетичної терапії пептичної виразки в поєднанні з іншими хворобами органів травлення.

Наукову естафету проблеми „Стрес і механізми клітинних ушкоджень” підхопили молоді співробітники кафедри – О.Є. Омельченко й Н.М. Слободяник, які захистили кандидатські дисертації, присвячені подальшому вивченню біохімічних механізмів стресорних змін у органах травної системи, зокрема шлунку й підшлунковій залозі.

Неоціненне значення в професійній підготовці лікаря має наукова робота студентів. Більшість науковців академії, учнів професора Л.М. Тарасенко, розпочинали науковий пошук зі студентського наукового гуртка кафедри. І.М. Скрипник очолював студентське наукове товариство академії.

Час, що відділяє від початку наукових досліджень проблеми стресу, переконує в правильності вибраного шляху. Нестримне зростання неінфекційних хвороб людства в сучасний період, для якого

характерне підвищення впливу емоційного стресу, потребує подальшого вивчення механізмів розвитку психосоматичних розладів.

Професор Л.М. Тарасенко – авторка понад 250 наукових праць, 7 авторських свідоцтв і патентів. Відмінник охорони здоров'я. Відмінник вищої школи України. Під керівництвом і з науковими консультаціями Л.М.Тарасенко захищено 3 докторські й 13 кандидатських дисертацій: Петрушанко Т.О., Скрипник І.М., Непорада К.С., Силенко Ю.І., Важнича О.М., Борисенко Ю.В., Коваленко (Колот) Є.Г., Литовченко І.Ю., Вакуленко (Харченко) С.В., Нетюхайло Л.Г., Білець М.В., Омельченко О.Є., Цубер В.Ю. Її учні очолюють кафедри академії: проф. Петрушанко – кафедру терапевтичної стоматології, проф. Скрипник І.М. – кафедру внутрішньої медицини №1, проф. Непорада К.С. – кафедру біохімії.

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА О. В. РИБАЛОВА

Провідна наукова тематика досліджень професора Рибалова О.В. з 1980 року охоплювала розробку питань непухлинних хвороб слинних залоз. Обґрунтуванням обраного напрямку досліджень став відомий постулат І.П. Павлова про те, що великі слинні залози, маючи досить складну анатомічну структуру й велику кількість функцій секреторного й інкреторного характеру, реагують на всі зовнішні й внутрішні впливи. Роль слинних залоз і їхнього секрету в утриманні гомеостазу порожнини рота, розвитку карієсу й парадонтиту, у процесах травлення загальновідома. Але те, що відбувається в слинних залозах при їх запальних і дистрофічних захворюваннях, досі залишається „патологічною загадкою” (Е.А. Шубникова, А.Г. Бабаева).

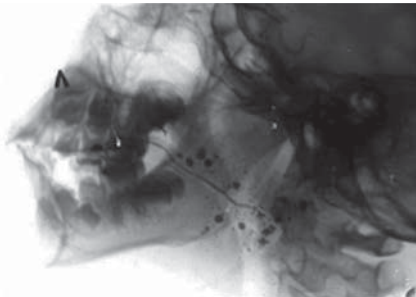
Тому метою досліджень професора Рибалова і його вихованців стало підвищення ефективності діагностики й методів патогенетичного лікування хвороб слинних залоз, обґрунтованих аналізом їхніх клінічних проявів і результатів функціональних, променевиких і морфологічних досліджень.

Статистичні дослідження частоти запальних хвороб слинних залоз серед усіх запальних захворювань щелепно-лицевої ділянки виявили, що вони складають 9%. Більшість із них припадає на частку слинокам'яної хвороби піднижньощелепних слинних залоз і хронічних паротитів, серед яких превалює хронічний паренхіматозний паротит.

Якщо достатньо великою кількістю наукових досліджень щодо діагностики й лікування слинокам'яної хвороби ці питання було вирішено (Клементов Б.Д., Коваленко В.С., Лісова Н.Д. та ін.), то розділи етіології, патогенезу, діагностики й лікування хронічних запальних хвороб привушних слинних залоз, їхніх реактивних станів у кінці ХХ століття залишалися відкритими. Патологічний процес у слинних залозах може

виникати в паренхі- (інтерстиціальні по- патологія). Кожному порушень відповідає нологічна картина. сіаладенітах виразно за рахунок гіперпла- зії інтерстицію. При паренхіматозних процесах у слинних залозах утворюються порожнини (сіалектази), розміри й кіль- кість яких залежать від активності й стадії захворювання. При сіалодохітах розширю- ються або звужуються протоки різного по- рядку – доходялятаційний або дохоспас- тичний вид сіаладеніту.

мі (ацинарні відділи), стромі рушення), у протоках (дохо- виду локальних тканинних характерна клініко-рентге- Так, при інтерстиціальних звужені протоки V-I порядків

Проведене вперше Рибаловим О.В. у 70-80 роках минулого століття цитологічне дослідження секрету слинних залоз, втяг- нутих у патологічний процес, визначило чітку різницю його клітинного складу при інтерстиціальному, паренхіматозному сіаладенітах і при сіалодохітах. Отримані дані досі цитуються у відповідних тематичних наукових і навчальних публікаціях.

За добре розробленої діагностики запальних хвороб слинних залоз залишалися відкритими питання етіології й патогенезу найпоширенішого паротиту – хронічного паренхіматозного, який важко піддається лікуванню.

Обстеження широкого контингенту дітей і дорослих із цією патологією, їхніх батьків і близьких родичів спонукало запропонувати гіпотезу про вроджену непо- вноцінність залозистого апарату в людей, які хворіють на неепідемічний паротит, що успадковується й призводить до розвитку первинного хронічного запалення в слинних залозах. При цьому ролі мікробної флори відводиться другорядне значення й доказово заперечується етіологічна роль вірусу епідемічного паротиту в розвитку хронічних сіаладенітів.

Спільно з асистентом кафедри анатомії УМСА Хільком Ю.К. проф. Рибалов О.В. установив, що в патогенезі первинно-хронічного паренхіматозного сіаладеніту ле- жать порушення будови гемомікроциркуляторного русла внутрішньочасточкових проток, збереження привушними залозами слизового (ембріонального) характеру секреції, падіння загальних і місцевих (у порожнині рота) захисних реакцій. Гіпотеза

Яценко І.В.

була підтримана й підтверджена медико-генетичними, вірусологічними й електронно-мікроскопічними дослі- дженнями (Афанасьєв В.В., Москаленко Г.Н., Щипский А.В. (Москва); Колесов В.С. (Київ); Ронь Г.И. (Екатерин- бург); Ивасенко П.И. (Омск) та ін.).

Проведені дослідження завершилися захистом док- торської дисертації „Клиника, диагностика, лечение и профилактика острых и хронических сиаладенитов у детей” (1986) і кандидатських дисертацій П.І. Ткачен- ка „Патогенетические аспекты терапии хронического паренхиматозного паротита у детей” (1987), І.В. Яценка „Анализ исходов и прогноз у больных острым и храни- ческим паротитом” (1992).

Своєю роботою І.В. Яценко ще раз довів, що

епідемічний паротит не залишає після себе анатомічних і функціональних порушень у секреторному апараті великих слинних залоз і не є причиною розвитку хронічного паренхіматозного паротиту. Автор розробив прогностичні таблиці щодо оцінки результатів лікування й наслідку гострих і хронічних сіаладенітів, якими досі користуються фахівці, що займаються діагностикою й лікуванням тематичних хворих.

Велика кількість пацієнтів із хворобами слинних залоз, ускладнена діагностика для лікарів первинної ланки (тільки 20%-25% правильних попередніх діагнозів!) визначили необхідність організації в Полтаві центру патології слинних залоз (на громадських засадах). Обласним відділом охорони здоров'я пропозиція вчених УМСА була підтримана. Кураторами центру стали професор Рибалов О.В. і доцент Ткаченко П.І. Офіційне визнання центру було представлено в рішенні І з'їзду стоматологів України (1999). Основою діяльності центру стала консультативно-діагностична й лікувальна допомога пацієнтам із різними хворобами слинних залоз, направлених медичними установами з усієї України.

З огляду на такі обставини, в достатній мірі об'єктивно виражену функціональну лабільність секреторного процесу слинними залозами навіть у здорової людини у вигляді сухості порожнини рота при стресових ситуаціях, підвищену саливацію при вигляді харчових продуктів та ін. співробітниками кафедри стали розроблятися науково-обґрунтовані характеристики морфофункціональних реактивних порушень із боку великих слинних залоз при локальній щелепно-лицьовій патології й при загальносоматичних хворобах.

Борисова (Дубровіна) О.В.

Аспіранткою Борисовою О.В. у дисертаційному дослідженні „Морфофункціональний стан привушних залоз при їх закритій механічній травмі та шляхи корекції виникаючих розладів” (1994) у експерименті й клініці доведено, що за різних ступенів тяжкості (легкий, середній, тяжкий) закритого механічного ушкодження привушних залоз (що дуже часто буває в побуті) виникає ослаблення їхньої функції різних ступенів, змінюється секреторно-рекреаційна функція (надмірне виведення з секретом натрію й затримка виведення калію), посилюється злущування епітелію вивідних проток, у секреті травмованих залоз підвищується вміст мікробної флори, стінки проток у ділянках ушкодження залози стоншуються, стають проникними для контрастної маси. Виявлено

достовірне погіршення імунних властивостей секрету ушкоджених залоз – зниження активності лізоциму і вмісту секретного імуноглобуліну А. Уперше для цієї категорії хворих було розроблено комплекс заходів для лікування й профілактики розвитку в травмованих залозах дистрофічних явищ у вигляді посттравматичних сіалозаденітів.

Аспірантка Саяпіна Л.М. вивчила стан великих слинних залоз при запальних захворюваннях прилеглих до них тканин (1997). В експерименті на тваринах виявлено, що абсцеси й флегмони в тканинах, які оточують слинні залози, викликають зміни у всіх структурах залоз (набряк та інфільтрація строми й паренхіми, збільшення об'єму ядер гландулоцитів, деструктивні явища ацинарних клітин, розширення міжчасточкових і внутрішньочасточкових проток, застій у них секрету, поява в секреті скупчень

Саяпіна Л.М.

нейтрофілів і еозинофілів). За результатами досліджень визначено, що в тканинах таких залоз достовірно підвищується вміст МДА, знижується активність СОД, значно підвищується активність каталази. Розроблений і впроваджений у клініку авторкою метод лікування реактивного (контактного) сіаладеніту, який охоплює комплекс антиоксидантної терапії, поліпшує секреторну функцію відповідних слинних залоз, нормалізує процеси пероксидації й антиоксидантного захисту в них, активізує локальний імунітет порожнини рота.

Загальновідомо, що після оперативних втручань на органах черевної порожнини й малого таза в низки пацієнтів виникають так звані післяопераційні паротити. Цей факт не залишився поза увагою аспірантки Гуржій О.В., яка з успіхом захистила кандидатську дисертацію „Стан привушних залоз і органів порожнини рота при гострому апендициті і перитоніті у дітей” (1995). Визначено роль вегетативної нервової системи з вираженим негативним реактивним впливом на секреторну функцію слинних залоз, змінами кількісних і якісних характеристик паротидного секрету й ротової рідини, активізації патогенної протокової мікробної флори. Розроблено спосіб корекції функціональної діяльності слинних залоз і підтримки оптимального стану гомеостазу порожнини рота в оперованих на органах черевної порожнини з метою профілактики післяопераційного паротиту.

Своєрідні зміни з боку слинних залоз при хронічних неспецифічних захворюваннях легенів виявила асистентка катедри Скикевич М.Г. (2000).

У хворих цієї категорії слабшає секреторний процес не тільки у великих, а й у малих слинних залозах, що супроводжується зменшенням об'єму ротової рідини, збільшенням в'язкості секрету, зниженням його прозорості, зміщенням водного показника в кислий бік. Залежно від ступеня тяжкості основної хвороби пропорційно змінюються відсоток висівання мікробної флори з паротидного секрету та її патогенність. При цьому виявлено падіння концентрації SjgA в ротовій рідині, що характеризує порушення локального в порожнині рота імунного статусу й наявність супутнього патологічного процесу в слинних залозах.

Підтвердженням стали патоморфологічні дослідження привушних слинних залоз при хронічних неспецифічних захворюваннях легенів, які характеризувалися лімфогістіоцитарною інфільтрацією стромы, розростанням сполучної й жирової тканин з атрофією частини ацинусів.

Аспірант Смаглюк В.І. уперше вивчив стан піднижньощелепних слинних залоз при хронічних паротитах (1998). Виявлено, що хронічний запальний процес у привушних залозах супроводжується подібними явищами й у піднижньощелепних слинних залозах у прихованій формі. При цьому порушуються фізико-хімічні властивості секрету цих залоз, змінюється вміст у ньому мінеральних компонентів. У системі проток піднижньощелепних залоз спостерігаються характерні для інтерстиціального й паренхіматозного процесів сіалографічні картини.

Асистент Гаврильєв В.М. у 2016 році захистив кандидатську дисертацію „Морфофункціональний стан привушних залоз при порушеннях неврологічного статусу у людей”. Робота знайшла широкі позитивні відгуки спеціалістів-сіалологів.

За участі проф. Рибалова О.В. під керівництвом проф. І.А. Падалки виконана кандидатська дисертація О.Ю. Андріяновою „Стан гомеостазу порожнини рота і обґрунтування його корекції у дітей, хворих на хронічний паренхіматозний паротит”

(1996). Аспірантка Короленко І.А. виконує кандидатську дисертацію „Метаболічні сіалозаденіти”.

Підбиваючи підсумки низки наукових досліджень патології слинних залоз, проведених під керівництвом проф. Рибалова О.В. і за його участі, необхідно зупинитися на двох докторських дисертаціях. Одна з них – „Патогенетичні особливості запальних процесів щелепно-лицевої ділянки у дітей та диференційовані підходи до їх лікування” (П.І. Ткаченко, 1998). У роботі представлено новий напрям вивчення механізмів розвитку й лікування запальних процесів щелепно-лицевої локалізації, у тому числі й сіаладеніту. Визначено особливості системи імунітету, процесів перекисного окиснення ліпідів і факторів антиоксидантного захисту, гормонального статусу сироватки крові, ротової рідини й паротидного секрету. Проведено багатосторонній порівняльний аналіз результатів використання традиційних і запропонованих способів терапії гострих запальних захворювань щелепно-лицевої ділянки в дітей та при хронічному паренхіматозному паротиті, які знайшли визнання в спеціалізованих клініках України.

У докторській дисертації В.І. Митченка „Сіалози і хронічні сіаладеніти в умовах екологічного забруднення фторидами і радіонуклідами” (1996) на підставі експериментальних досліджень на тваринах описано структурні зміни в слинних залозах, що виникають під дією фтору й іонізуючої радіації, у вигляді дистрофії й деструкції стромально-паренхіматозних компонентів із явищами імунного запалення. Автор отримав оптимальну за своїми характеристиками експериментальну модель токсико-пероксидно-імунного сіалозаденіту. Епідеміологічне обстеження населення в зонах екологічного забруднення, проведене В.І. Митченком, виявило понад 6% хворих із сіалозами й сіаладенітами. Розроблено й впроваджено в практику схеми обстеження й лікування пацієнтів цієї категорії.

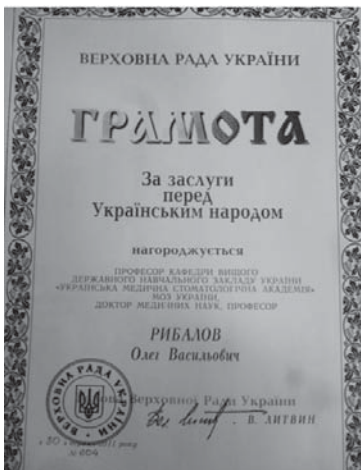
У 1998 році від кафедри хірургічної стоматології відокремилася кафедра пропедевтики хірургічної стоматології (завідувач – професор Митченко В.І.), де асистенти Панькевич А.І. і Облап Н.В. з успіхом завершили свої наукові дослідження патології слинних залоз, розпочаті в магістратурі під керівництвом проф. Рибалова О.В. при кафедрі хірургічної стоматології.

О.В.Рибалов започаткував тісну співпрацю з Московським центром захворювань слинних залоз, неодноразово виголошував свої доповіді на міжнародних конференціях із сіалології, мав запрошення для участі в першому і наступних міжнародних конгресах сіалологів у Росії, Білорусі, Киргизії (2009 – 2017).

Тематика керованих професором Рибаловим наукових розробок стосується не тільки хвороб слинних залоз. Так, аспірантка Стоян О.Ю. на підставі експериментальних і клінічних досліджень науково обґрунтувала консервативні методи лікування дисфункцій скронево-

Гаврильєв В.М.

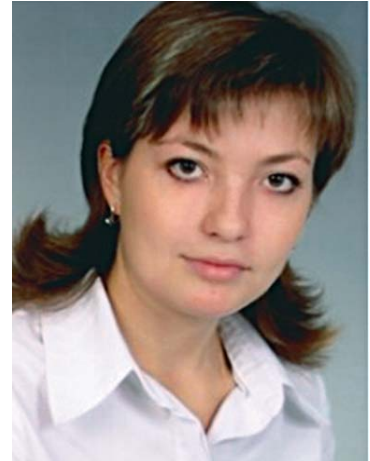

Волошина Л.І.

Соколова Н.О.

Іваницька О.С.

нижньощелепного суглоба (2000). Її дослідження започаткували новий перспективний науковий напрям – вивчення етіології й патогенезу дисфункціональних станів скронево-нижньощелепного суглоба. Аспірант Москаленко П.О. у 2012 році захистив кандидатську дисертацію на тему „Морфофункціональні порушення при гіпермобільності суглобової головки СНЩС та методи їх корекції”. Спільно з проф. М.Д. Королем і його аспірантом Яценком О.І. опубліковано серію наукових праць із питань клініко-функціональних характеристик порушень жувального м'язово-суглобового комплексу у хворих із глибоким різцевим перекриттям і методів їх корекції (2010 - 2016). Спільно з проф. В.М. Новіковим і його аспірантом Яценком П.І. за останні 5 років опубліковано понад 20 статей у вітчизняних і закордонних журналах (у тому числі 4 статті наукометричної бази Scopus). Результати досліджень вчені неодноразово доповідали на внутрішньовишівських, обласних, всеукраїнських і зарубіжних конференціях (Мінськ, Бішкек, Хабаровськ, Омськ). Підготовлено до видання монографію „Компресійно-дислокаційна дисфункція скронево-нижньощелепного суглоба. Диференційна діагностика. Лікування”.

Поряд зі згаданими вище напрямками наукових досліджень проф.Рибалов О.В. керував виконанням низки кандидатських дисертацій (Волошина Л.І. „Можливості корекції ноотропами репаративного остеогенезу при пошкодженнях нижньої щелепи” (1996); Соколова Н.О. „Якість діагностики, ретроспективний і перспективний аналіз захворюваності злякнісними новоутвореннями щелепно-лицевої ділянки (за матеріалами Полтавської області)” (2001).

Асистент Ахмеров В.Д. у 2005 році захистив кандидатську дисертацію з профілактики запальних ускладнень у плановій амбулаторній хірургії порожнини рота. Аспірантка Іваницька О.С. розробила тему „Лікування периферичних уражень лицевого нерва продуктами ембріофетоплацентарного комплексу”, яка була захищена у 2007 році.

Проф. Рибалов О.В. був науковим керівником докторської дисертації Смаглюк Л.В. „Сучасні методи лікування дистальної оклюзії зубних рядів. Помилки та ускладнення” (2006).

Олег Васильович формує науковців із середовища талановитих студентів. Студенти наукового гуртка кафедри, якими керував професор Рибалов, неодноразово ставали дипломантами щорічних конференцій академії й конференцій у інших навчальних закладах України й зарубіжжя (Київ, Івано-Франківськ, Вінниця, Гродно).

За результатами наукової діяльності професор Олег Рибалов виступав із доповідями на 16 міжнародних симпозіумах і конференціях, 6 республіканських з'їздах стоматологів України, на численних міждержавних і обласних конференціях.

Професор Рибалов О.В. – у постійному науковому пошуку. Перспективними напрямками в розділі патології слинних залоз вважає застосування ембріофетоплацентарного комплексу в лікуванні сіалозів, системних хвороб слинних залоз і супутньої ксеростомії; розробку питань гістогенезу пухлин слинних залоз, хірургічної патології щелепно-лицьової ділянки при ВІЛ-інфекції; удосконалення й поглиблення діагностики хвороб скронево-нижньощелепного суглоба, деформацій лицьового черепа вродженого й посттравматичного генезу, що пов'язано з посиленням інтересом до використання в їхньому лікуванні ендопротезів різних типів.

ПАТОМОРФОЛОГІЧНА ШКОЛА ПРОФЕСОРА А. П. ГАСЮКА

Гасюк Анатолій Петрович – основоположник полтавської патоморфологічної школи, доктор медичних наук, професор кафедри патологічної анатомії з секційним курсом, почесний академік Міжнародної академії інтегративної антропології, член Міжнародної академії антропології.

Народився 15 травня 1941 року. Медичну освіту здобув у Тернопільському медичному інституті (1964), працював на посаді патологоанатома Бережанської ЦРЛ (1964-1965), у 1965-1968 рр. – аспірант кафедри патологічної анатомії Тернопільського медичного інституту, з 1968 року працював у Полтавському медичному стоматологічному інституті на посадах асистента, доцента й завідувача кафедри патологічної анатомії.

Провідними напрямками наукових досліджень були морфологія твердих тканин зуба, одонтогліфіка, проблеми онкоморфології. Результати наукових пошуків знайшли відображення в низці захищених дисертацій учнів і послідовників.

Ройко Н. В.

Ройко Наталія Віталіївна – к.м.н., доцент, завуч кафедри патологічної анатомії з секційним курсом УМСА, захистила кандидатську дисертацію „Морфо-функціональна характеристика тканини ока собаки в умовах експериментальної коарктації аорти” (1997).

Проскурня С. А.

Проскурня Сергій Анатолійович – к.м.н., доцент кафедри патологічної анатомії з секційним курсом УМСА, захистив кандидатську дисертацію „Цитогенетичні та інвазивні особливості різних клініко-морфологічних форм плоскоклітинного раку легень” (2005).

Ніколенко Д. Є.

Ніколенко Дмитро Євгенійович – к.м.н., асистент кафедри патологічної анатомії з секційним курсом УМСА, захистив кандидатську дисертацію з фаху „Патологічна анатомія” „Внутрішньопотоковий рак молочної залози: особливості морфогенезу” (2011).

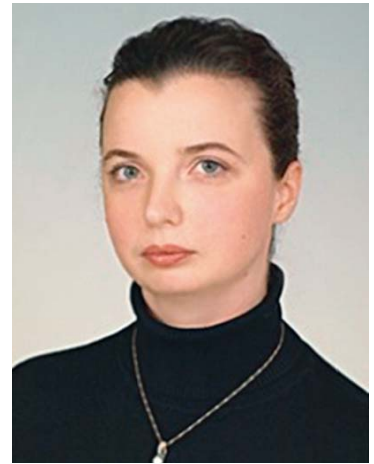
Сидоренко І. І.

Сидоренко Ігор Іванович – к.м.н., доцент кафедри патологічної анатомії №2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, з 1994 по 1996 рік навчався в магістратурі, 1996-1999 рр. – аспірант на кафедрі патологічної анатомії. Захистив кандидатську дисертацію „Морфологічні особливості дрібноклітинного раку легень” (2001).

Марченко А. В.

Марченко Алла Володимирівна – к.м.н., доцент кафедри терапевтичної стоматології УМСА, захистила кандидатську дисертацію „Особливості морфогенезу різців при флюорозі в аспекті їх одонтогліфіки” (2000).

Писаренко О. А.

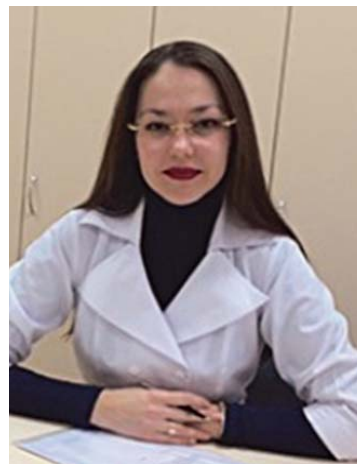
Писаренко Олена Анатоліївна – к.м.н., доцент кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів, захистила кандидатську дисертацію „Одонтогліфіка малих

кутніх зубів верхньої, нижньої щелеп людини в нормі та при карієсі” (2005).

Черняк Валентина Володимирівна – к.м.н., доцент, завідувачка курсу судової медицини кафедри урології з судовою медициною УМСА, захистила кандидатську дисертацію „Одонтологічна характеристика великих кутніх зубів в нормі та при фісурно-ямковому карієсі” (2009).

Черняк В. В.

Пера-Васильченко А.В.

Пера-Васильченко Анна Володимирівна – к.м.н., асистент кафедри оториноларингології з офтальмологією, лікар вищої категорії з фаху „Офтальмологія”. Захистила кандидатську дисертацію „Патоморфологічні зміни інтракраніального відділу зорового нерва, хіазми, зорового тракту при гіпертонічній хворобі та цукровому діабеті” (2014).

Посилання

Історія нескінченна: 100 років Українській медичній стоматологічній академії: документально-публіцистичне видання / головн. ред.. В. М. Ждан; уклад. і ред.. Т. О. Лещенко. – Полтава: ФОП Мирон І. А., 2021. – 568 с., іл.

